

การสร้างสรรค่านาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยของ วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด : ชุตอีสานลายมังกร

ธนานันต์ ศรีประภาพงศ์¹ / ปัทมาวดี ชาญสุวรรณ²

¹นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²รองศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษา สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

อีเมล : pokpak685@gmail.com

รับต้นฉบับ 20 กุมภาพันธ์ 2564; ปรับแก้ไข 12 เมษายน 2564; รับผิดชอบ 21 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค่านาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัย เป็นแผนพัฒนาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 การแสดง อีสานลายมังกร เป็นการสร้างสรรค์แสดงชุดหนึ่งที่มีการผสมผสานการแสดงสองวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในภาคอีสาน ในด้านรูปแบบ ลีลาการฟ้อน ดนตรี การแต่งกาย และอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงได้อย่างมีหลักการ การวิจัยในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของการสร้างสรรค่านาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดและวิเคราะห์แนวคิดกระบวนการนาฏยประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยชุดอีสานลายมังกร ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีศึกษาจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน จำนวน 4 คน ผู้ปฏิบัติ จำนวน 4 คน บุคคลทั่วไป จำนวน 33 คน รวม 41 คน และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการการสร้างสรรคการแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ตั้งแต่ปี 2552-2561 เป็นการสร้างสรรค์การแสดงที่อยู่ภายใต้บริบทสังคมอีสาน มีพัฒนาการการสร้างสรรคจากรูปแบบการแสดงพื้นบ้านอีสานแนวอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ให้มีรูปแบบที่ทันสมัยเพื่อให้มีความสอดคล้องกับแนวความคิด ปรับเปลี่ยนพัฒนาเทคนิคการแสดงใหม่ๆ และนำเอานาฏศิลป์สกุลอื่น ๆ เข้ามาประกอบการแสดง จะเห็นการสร้างสรรคการแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยมี 3 ชุดการแสดง ได้แก่ ชุดกลองเตะ ชุดนาครีรมย์ และชุดอีสานลายมังกร และแนวคิดกระบวนการนาฏยประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยชุดอีสานลายมังกรพบว่าแนวคิดเป็นกระบวนการควบคุมการสร้างสรรคให้เป็นไปตามกรอบที่วางไว้ทั้งการกำหนดรูปแบบของการแสดง เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่เริ่มต้นการเดินทางจากแผ่นดินแม่จนมาใช้ชีวิตลงหลักปักฐานในภาคอีสาน ก่อให้เกิดความร่ำรวยและมั่นคงมีชีวิตที่สุขสบาย ชุดอีสานลายมังกร มีรูปแบบกระบวนการด้วยเทคนิคการแสดงเป็นเรื่องราว

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2564

ผสมระบำ โดยแบ่งออกเป็น 5 ช่วงการแสดง ได้แก่ ช่วงที่แดนมังกร ช่วงแรมรอนกลางทะเล ช่วงชีวิตใหม่ในสยาม ช่วงสร้างเนื้อสร้างตัว ช่วงมังกรแดนอีสาน ที่มีการผสมผสานลีลาท่าทางนาฏศิลป์สองสกุล มีรูปแบบการแปรแถวที่หลากหลาย มีการใช้อุปกรณ์แทนสัญลักษณ์ ซึ่งกระบวนการสร้างสรรค์ ชุดการแสดงสามารถนำมาเป็นหลักการและเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัยได้อย่างมีหลักการ

คำสำคัญ

การสร้างสรรค์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน อีสานร่วมสมัย

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2564

The Creation of Contemporary Isan Folk Dance of Roi Et College of Dramatic Arts: Isan Lai Mangkon Show

Thananan Sripraphapong¹ / Pattamawadee Chansuwan²

¹Graduate student , Master of Performing Arts Program in Fine – Applied Arts and Cultural Science, Mahasarakham University

²Associate professor Dr., Principal Advisor, Performing Arts major, Faculty of Fine – Applied Arts and Cultural Science, Mahasarakham University

E-mail : pokpak685@gmail.com

Received 12 February 2021; Accepted 12 April 2021; Published 21 June 2021

Abstract

The Creation of Contemporary Isan Folk Dance is a development plan of Roi Et College of Dramatic Arts that has been continued since 2009. Isan Lai Mangkon Show is the creation of a performance which combines the two cultural performances of Thai-Chinese people in the Northeast Region in terms of performing styles, dancing styles, music, costumes, and props principally. This research aimed to study the development of contemporary Isan folk dance creation of Roi Et College of Dramatic Arts and to analyze the concept of the invention process of contemporary Isan folk dance entitled Isan Lai Mangkon Show of Roi Et College of Dramatic Arts. It was a qualitative research using document and field data collection based on statements of specific samples consisted of 4 key informants, 4 casual informants, and 33 general informants. Research instruments were a survey form, an observation form, a structured interview form, and an unstructured interview form. Research results were presented by means of a descriptive analysis.

The research results revealed that the development of the Creation of Contemporary Isan Folk Dance of Roi Et College of Dramatic Arts had been continued from 2009 to 2018. It is the creation of performances under the context of Isan society which has been developed from the traditional Isan folk dances into the modern Isan folk dances in order to be consistent with the performing concept. New performing techniques

have been adapted to each performance as well as other genres of dances. It is evident that there are 3 shows of contemporary Isan folk dances, namely Klong Tae Show, Naka Phirom Show, and Isan Lai Mangkon Show, As for the concept of the invention process of contemporary Isan folk dance entitled Isan Lai Mangkon, it revealed that this is a controlling process of the creation according to the framework by setting a performing format in order to tell the story of Thai people of Chinese descent who started their journey from the mother land until settling in the Isan region and experiencing riches, wealth, and a comfortable life. The Isan Lai Mangkon Show has its performing format in the form of storytelling mixed with the dance by dividing the performing time into 5 stages, namely The Time in Dragon Land, The Time During the Sea Voyage, The Time of a New Life in Siam, The Time of Family Building, and The Time of the Isan Dragon. The show reflects the combination of dancing styles of the two genres, a variety of row variations, and the use of props for representing some symbols. The process of creating this performance can be principally used as principles and guidelines for the creation of contemporary dances.

Keywords:

creation, folk dance, contemporary Isan

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปะการแสดงด้านนาฏศิลป์ของไทยมีพัฒนามายาวนาน ตั้งแต่สมัยสุโขทัย สะท้อนภาพประวัติศาสตร์ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศไทยในอดีต ได้รับการอุปถัมภ์อยู่ภายใต้พระบารมีพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แล้วเข้าสู่ระบบราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 (พรทิพย์ วงศ์ไพบุลย์, 2553, น. 167) ต่อมากรมศิลปากรมีการจัดตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางค์ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นโรงเรียนศิลปากรแผนกนาฏดุริยางค์โรงเรียนสังคีตศิลป์ โรงเรียนนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ปัจจุบันรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย ได้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง สืบเนื่องจากสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้นาฏศิลป์ร่วมสมัยเป็นทางเลือกที่จะสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้อีกทางหนึ่งในการสร้างสรรค์การจัดการแสดง นาฏศิลป์ร่วมสมัยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบัน สนองต่อนโยบายการจัดการศึกษาของชาติซึ่งมีสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2550, น. 4)

ในปี พ.ศ. 2561 วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดได้สร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยที่สืบเนื่องจากแรงบันดาลใจ จากนายวิระ วุฒิจำนง ต้นตระกูลของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่อพยพเข้ามาสู่ชีวิตในแผ่นดินอีสานของประเทศไทย เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ทางวัฒนธรรมของคนเชื้อสายจีนในจังหวัดร้อยเอ็ด คือชุดการแสดงอีสานลายมังกร เป็นการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นอยู่ตั้งแต่เริ่มต้นการเดินทางจากแผ่นดินแม่มาจนถึงแดนสยามของชาวจีน ใช้ชีวิตลงหลักปักฐานในถิ่นอีสาน จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบอาชีพการค้าขาย และใช้แรงงาน จนมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นเกิดความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตที่นำไปสู่ความสุข มั่งคั่งร่ำรวย การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัย ชุด อีสานลายมังกร เป็นการสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัย ในรูปแบบของการแสดงการเล่า เรื่องราวผ่านกระบวนการเต้น การใช้ท่าทางลีลา ดนตรีที่ใช้ในการแสดง การแต่งกาย รวมถึงอุปกรณ์ในการแสดง ที่สื่อให้เห็นถึงสัญลักษณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความเป็นพื้นบ้านอีสานผสมผสานวัฒนธรรมจีน

จากความสำคัญดังกล่าว ที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษา กระบวนการนาฏยประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัย ชุดอีสานลายมังกร ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด จะทำให้เกิดองค์ความรู้ในการบูรณาการความเป็นพื้นบ้านกับความร่วมมือในบริบทของวัฒนธรรมนิยม อย่างมีหลักการ มีสุจริตภาพและการประกอบสร้างยังสามารถเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์การแสดงในมิติใหม่ ที่ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาต่อยอดทางศิลปะการแสดงท้องถิ่นให้ทันสมัยทัดเทียมมาตรฐานสากลได้อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาพัฒนาการการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
2. วิเคราะห์แนวคิดและกระบวนการนาฏยประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยชุดอีสานลายมังกร

ขอบเขต

ศึกษาพัฒนาการการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด และวิเคราะห์แนวคิดกระบวนการนาฏยประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัย ชุดอีสานลายมังกร ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

วิธีการดำเนินการวิจัย

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การประดิษฐ์ สร้างสรรค์นาฏศิลป์ ร่วมสมัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยแบ่งเป็น 1) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 4 คน และ 3) กลุ่มทั่วไป 33 คน ยอดรวมทั้งสิ้น 41 คน
2. เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือ โดยใช้แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการจดบันทึก การสำรวจ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
3. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหาโดยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และการจดบันทึกมาถอดเนื้อหาคัดแยกข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล แล้ว นำข้อมูลการศึกษา มาสรุปและทำการวิเคราะห์พรรณนา

ผลการการศึกษา

จากการศึกษา การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดพบว่า ด้านพัฒนาการการสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดและเพื่อวิเคราะห์แนวคิดและกระบวนการนาฏยประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยชุดอีสานลายมังกร มีรายละเอียด ดังนี้

1. พัฒนาการการสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด พบว่าพัฒนาการสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงเป็นการเพิ่มศักยภาพของการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม เป็นการเพิ่มมูลค่าการจัดการแสดงให้สูงขึ้น โดยผ่านกระบวนการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ ศิลปินแห่งชาติสาขานาฏศิลป์ไทย ผลงานการแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ทั้ง 3 ชุดการแสดงได้แก่ ชุดกลองตะเต ชุดนาคาภิรมย์ ชุดอีสานลายมังกรเป็นชุดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา โดยมีพัฒนาการการสร้างสรรค์จากรูปแบบการแสดงพื้นบ้านอีสานแนวอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน พัฒนาในรูปแบบที่ทันสมัย

โดยรูปแบบการสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยยังมีแนวคิดให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและความเป็นอยู่ของชุมชนชาวอีสานจึงทำให้การออกแบบสร้างสรรค์การแสดงให้มีความเป็นพื้นบ้านอีสานผสมผสานกับความเป็นสากลเข้ามาให้มีความร่วมสมัยขึ้นทั้งในด้านรูปแบบ ลีลาการฟ้อนรำที่มีการนำการเดินรำแบบสากลเข้ามาผสมกับการฟ้อนรำของการฟ้อนอีสาน รวมไปถึงทำนองดนตรีที่ใช้ในการบรรเลง การแต่งกายได้อย่างมีหลักการสมบูรณ์ แต่ยังคงรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ได้ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ได้สร้างสรรค์พัฒนาและเผยแพร่การแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยเกิดขึ้นทำให้เป็นที่รู้จักในปี พ.ศ. 2552 ถึงปี พ.ศ. 2562 โดยรูปแบบการแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัย มีจำนวน 3 ชุดการแสดงที่สร้างสรรค์ตามปี พ.ศ. ได้แก่

1) การแสดงชุดกลองเตะ สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ. 2552 เป็นชุดการแสดงการพัฒนาการเล่นลายกลองดั้งเดิมกับจังหวะฟ้อนรำ พัฒนาการเล่นลายกลอง พัฒนาโดยการเปลี่ยนจังหวะพื้นฐาน เป็นจังหวะแบบอื่น ๆ และออกแบบท่าทางของผู้แสดงชายและหญิงที่มีกลองกึ่งขนาดเล็ก ให้มีลีลาท่าที่แปลก มีความสนุกสนาน มีการใช้ท่าเต้นกระโดดแบบสากล ให้สอดคล้องกับ บทเพลงที่บรรเลงทำนองดนตรีกับท่าทางของผู้ตีกลอง

ภาพที่ 1 การแสดงชุดกลองเตะ วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
ที่มา : ธนารัตน์ ศรีประภาพงศ์, 2564

2) การแสดงนาฏกรรม สร้างสรรค์ในปี พ.ศ. 2558 โดยมีแนวความคิดจากความเชื่อ ความศรัทธาของชาวอีสานแถบลุ่มแม่น้ำโขงเกี่ยวกับความศรัทธาเรื่องพญานาค จึงเกิดเป็นชุดสร้างสรรค์แนวเล่าเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ และพิธีกรรมในชุมชนตลอดจนแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชุมชนชาวอีสานโดยรูปแบบการแสดงมีการผสมผสานการแสดงหลายประเภทรวมเข้าด้วยกัน มีทั้งการแสดงเต้นแบบคอนเทมโพรารี การเต้นโซโล มีการขึ้นลอยผสมผสานกับท่วงท่าลีลาการฟ้อนอีสาน ที่เป็นเรื่องราว โดยแบบการแสดงออกเป็น 4 องค์ มีดนตรีที่ใช้ในการประกอบการแสดง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือการใช้ซาวด์ (sound) ผสมกับวงโปงลางมีเทคนิคแสง สี เสียง การใช้ไฟ LED ตามช่วงการแสดง การแต่งกายที่เน้นให้เห็นถึงความเป็นพื้นบ้านอีสาน โดยแบ่งตามลักษณะของผู้แสดง มีการเปลี่ยนชุดการแต่งกายในแต่ละช่วงการแสดงให้เหมาะสมกับท่วงท่าลีลา สื่อให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธาของชาวอีสานที่มีต่อพญานาค และวิถีชีวิตของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงออกมาได้อย่างลงตัว

ภาพที่ 2 การแสดงชุด นาการิรมย์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด แสดงวันที่ 29 มกราคม 2559
ที่เวทีพระพุทธรูปปางลีลากลางบึงพลานชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
ที่มา : ธนนันต์ ศรีประภาพงศ์, 2564

3) การแสดงชุดอีสานลายมังกรสร้างสรรค์ในปี พ.ศ.2561 มีแนวคิดในการสร้างสรรค์เพื่อบอกเล่าเรื่องราวความเป็นอยู่ตั้งแต่เริ่มต้นการเดินทางจากแผ่นดินแม่มาจนถึงแดนสยามของชาวจีน มาลงหลักปักฐานในถิ่นอีสาน ก่อให้เกิดความร่ำรวยและมั่งคั่ง มีชีวิตที่สุขสบาย รูปแบบการแสดงเป็นเรื่องราวผสมระบำ โดยนำลีลาท่าทางนาฏศิลป์จีนเข้ามาผสมกับลีลาท่าทางนาฏศิลป์ไทย มีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงเพื่อแทนสัญลักษณ์ ที่วงดนตรีจีนใช้ในการบรรเลงผสมกับวงโปงลาง การเคลื่อนไหวที่พร้อมเพรียงกัน รูปแบบการแปรแถวที่หลากหลาย

2. กระบวนการนาฏยประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัย ชุดอีสานลายมังกร พบว่ามีรูปแบบ ดังนี้ รูปแบบการสร้างสรรค์โดยมีแนวคิดต้องการนำเสนอเรื่องราวคนไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ในภาคอีสานด้วยกระบวนการแสดงให้เห็นความสำคัญกับการผสมผสานนาฏศิลป์สองสกุลเป็นการนำเสนอการแสดงแบบการเล่าเรื่อง จากการเริ่มต้นของการเดินทางจากแผ่นดินแม่มาจนถึงแผ่นดินสยามและการมาใช้ชีวิตในพื้นที่แผ่นดินอีสานมาประกอบสัมมาชีพเกิดความมั่นคงมั่งคั่งร่ำรวย โดยมีรูปแบบการแสดงแบ่งออกเป็น 5 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 แดนมังกร ที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวจีนด้วยนาฏกรรมต่าง ๆ ของจีน เช่น อุปรากรจีน (จิว) มวยจีน ระบำพัด แสดงความงดงามด้วยท่วงท่าลีลาการจับมือจีน ใช้วงดนตรีจีนในการบรรเลงทำนองเพลงที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนเน้นความสวยงามของการเคลื่อนไหวที่พร้อมเพรียงกัน มีการแปรแถวที่หลากหลาย การแต่งกายเลียนแบบชาวจีนสามัญชนสมัยราชวงศ์ชิง

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2564

ภาพที่ 3 การแสดงอีสานลายมังกร ช่วงที่ 1 แดนมังกร
ที่มา : ธนนันต์ ศรีประภาพงศ์, 2564

ช่วงที่ 2 แรรมรอนกลางทะเล สื่อให้เห็นถึงความทุกข์กันดารลำบากยากแค้นในการอพยพถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชาวจีนที่เดินทางจากแผ่นดินเกิดของ ตนมีกระบวนท่าทางที่สะท้อนถึงความลำบาก มีการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ผสมกลมกลืนกับดนตรีการบรรเลงเดี่ยวซอจีนแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความลำบาก เศร้า ไม่มีจุดหมาย สื่อถึงการอพยพเข้ามาสู่แผ่นดินไทยมีเพียงเสื้อผืนหมอนใบ โดยทางเรือสำเภา ใช้เสื้อทำเป็นสัญลักษณ์ เรือสำเภา เข้ามาสู่แผ่นดินไทยเพื่อมีชีวิตใหม่ที่ดีขึ้น

ภาพที่ 4 การแสดงอีสานลายมังกร ช่วงที่ 2 แรรมรอนกลางทะเล
ที่มา : ธนนันต์ ศรีประภาพงศ์, 2564

ช่วงที่ 3 ชีวิตใหม่ในสยาม แสดงถึงชีวิตใหม่เมื่อเข้าสู่สยามประเทศแผ่นดินที่มีทั้งความสุขที่ได้อยู่ใต้ร่มโพธิ์พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทยและการได้ศรัทธาในบรรพบุรุษศาสนาใช้วงดนตรีไทยที่ประกอบไปด้วย ขลุ่ย ข้องวงใหญ่ และตะโพน ให้อารมณ์ถึงความร่มเย็นเป็นสุขในแดนสยาม มีการใช้เสื้อสีแทนสัญลักษณ์ เป็นประตู่ เมืองที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาสู่ในดินแดนอีสาน

ภาพที่ 5 การแสดงช่วงที่ 3 ชีวิตใหม่ในสยาม
ที่มา : ธนันต์ ศรีประภาพงศ์, 2564

ช่วงที่ 4 สร้างเนื้อสร้างตัว เป็นการสะท้อนให้เห็นชาวจีนเดินทางลงหลักปักฐานในภาคอีสานเพื่อสร้างรายได้ สร้างชีวิตใหม่เห็นถึงการประกอบสัมมาชีพอยู่ในภาคอีสานเขตจังหวัดร้อยเอ็ด แสดงท่าทางการเคลื่อนไหวให้เห็นถึงความขยันขันแข็ง บากบั่นอดทน ลีลาท่าฟ้อนงดงามด้วยท่วงท่าลีลาการแสดงนาฏศิลป์จีน การจีบแบบจีนผสมนาฏศิลป์ไทยเข้ากับท่วงทำนองดนตรีโปงลางมีกลิ่นอายความเป็นจีนผสมความเป็นอีสาน

ภาพที่ 6 การแสดงช่วงที่ 4 สร้างเนื้อสร้างตัว
ที่มา : ธนันต์ ศรีประภาพงศ์, 2564

ช่วงที่ 5 มังกรแดนอีสาน สะท้อนให้เห็นถึงความร่ำรวยจากความสุขที่หล่อเลี้ยงชีวิตในการประกอบสัมมาชีพจึงออกมาวาดพ่อนด้วยความสุขเปรียบได้ดัง เช่น มังกรผงาดตามเหนือเวหา ไขว่ดวงจันทร์เงินวงโลโก้ ผสมกับบรรเลงกับวงดนตรีโปงลางลีลาการเคลื่อนไหวแบบกายกรรมจีน มาผสมผสานกับนาฏศิลป์ไทย แสดงถึงความสุข ความสนุกสนานท่วงทำนองเพลงมีกลิ่นอายความเป็นเงินผสมผสานความเป็นอีสาน การแสดงอารมณ์ ยังคงอยู่ในพื้นฐานนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานการแต่งกายมีการเปลี่ยนให้มีรูปแบบความเป็นพื้นบ้านอีสานผสมความเป็นเงิน โดยผู้แสดงฝ่ายชาย สวมเสื้อคอปิดแขนยาวสวมกางเกงขาก๊วยมีผ้าคาดเอวลายอีสานและมีผ้าลายอีสานพาดบ่าสวม ผู้แสดงหญิงสวมเสื้อแขนงูคอปิดนุ่งซิ่นอีสานยาวกรอมเท้า มวยผมเสียบปิ่น

ภาพที่ 7 การแสดงช่วงที่ 5 มังกรแดนอีสาน

ที่มา : ธนันต์ ศรีประภาพงศ์, 2564

ทั้งสามชุดการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่นี้ถือได้ว่าการพัฒนาโดยการนำเอารูปแบบการแสดงนาฏศิลป์สกุลอื่นเข้ามาปรับใช้รวมถึงอุปกรณ์ประกอบการแสดงเทคนิคให้มีความทันสมัยมากขึ้นแต่ยังคงมิได้ทำลายความเป็นการแสดงพื้นบ้านอีสาน

สรุปผลการวิจัย

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เป็นการสร้างสรรค์การแสดงที่อยู่ภายใต้สภาพความเป็นอยู่ของสังคมภาคอีสาน รวมถึง ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ และวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน เพียงแต่มีการเพิ่มองค์ประกอบและการจัดระเบียบด้วยกระบวนการในรูปแบบการสร้างสรรค์การแสดงแนวใหม่เพิ่มขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมและยังเป็นการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านที่ตอบรับกับสภาพของสังคมชุมชนในปัจจุบันที่รับวัฒนธรรมต่างชาติ เทคโนโลยี ที่หลายหลายเข้ามา ส่งผลให้รูปแบบการสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสาน มีการ

ปรับเปลี่ยน และแนวคิดกระบวนการนาฏยประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยชุดอีสานลายมังกรมีแนวคิดเป็นกระบวนการควบคุมการทำงานสร้างสรรค์ให้เป็นไปตามกรอบที่วางไว้ทั้งการนำเสนอเรื่องราว การกำหนดรูปแบบหรือแม้แต่การออกแบบท่ารำออกแบบเครื่องแต่งกายในทุกองค์ประกอบจำเป็นต้องอยู่ภายใต้องค์ประกอบเดียวกัน รวมถึงการสร้างสรรค์การแสดงที่ต้องผสมผสานนาฏศิลป์สองสกุลและมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ ตำนานเพื่อให้เกิดจิตสำนึกและในการตระหนักรู้ถึงบุญคุณของบรรพบุรุษและการเป็นแบบอย่างของความอดทนที่จะก่อให้เกิดความรู้สึก เชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนการเล่าเรื่องต้องมาจากฐานของเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด มีกระบวนการประดิษฐ์การแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัย โดยสร้างสรรค์จากวัฒนธรรม สังคม เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการผลิตขึ้นมาใหม่เพื่อรับใช้ทางสังคม นอกจากนั้นกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยยังนำไปสู่การแปรรูปทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในรูปแบบการแสดงต่าง ๆ นอกจากนี้การสร้างสรรค์ผลงานการแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดนับเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสรรค์ที่เป็นการสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ สอดคล้องกับ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2543, น. 205) ที่อธิบายว่าศิลปวัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงความเป็นอารยประเทศ ประเทศชาติที่มีความความรุ่งเรืองนั้นจำเป็นที่จะต้องมีความวัฒนธรรมอันแสดงออกถึงเอกลักษณ์ประจำชาติของตน

2. แนวคิดและกระบวนการนาฏยประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยชุดอีสานลายมังกรมีแนวคิดให้เกิดเป็นรูปธรรมเป็นนื่องานออกสู่สาธารณชนผ่านกระบวนการพิจารณาลักษณะเกิดเป็นชุดการแสดง สอดคล้องกับ (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2551, น. 47) กล่าวว่าภูมิปัญญาความรู้หรือระบบความรู้ที่มนุษย์ค้นพบหรือคิดค้นขึ้นเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงปลอดภัยมีความสุขสบายสุขสงบและบันเทิงใจอาจเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตนของบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาก่อนหรือเป็นระบบความรู้ที่คิดค้นขึ้นเพื่อประโยชน์ของกลุ่มชนก็ได้ การแสดงสร้างสรรค์อีสานร่วมสมัย อีสานลายมังกร เป็นการแสดงที่มีรูปแบบการนำเสนอความสวยงามกระบวนการท่ารำราย้านาฏศิลป์พื้นบ้านและนาฏศิลป์สกุลอื่นเข้ามา ทำให้การแสดงมีความแปลกใหม่ มีความผสมผสานกันอย่างลงตัว สอดคล้องกับ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2543, น. 225) ได้กล่าวเกี่ยวกับนาฏยประดิษฐ์ไว้วานาฏยประดิษฐ์หมายถึงการคิดการออกแบบการสร้างสรรค์แนวคิดรูปแบบกลวิธีทางนาฏศิลป์ชุดหนึ่งทีแสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคนทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุมปรัชญาเนื้อหาความหมายท่ารำท่าเต้นการแปรแถวการตั้งหมู่การแสดงเดี่ยวการแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญในการทำให้นาฏศิลป์

ชุดหนึ่งหนึ่งสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้ในส่วนของลายดนตรีจะเป็นลายที่มีความบ่งบอกถึงความเป็นชาติจีน และมีความไพเราะสื่อให้เห็นถึงอารมณ์ในช่วงเวลานี้ของการแสดงให้ผู้ฟังได้เข้าถึงสุนทรีย์ของการชมการแสดงซึ่งเป็นเพลงเชื้อชาติจีนที่บ่งบอกถึงชุมชนจีน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

งานวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยที่จะทำให้เกิดผลงานทางด้านศิลปะการแสดงด้านอีสานร่วมสมัยในชุดต่อ ๆ ไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนารูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านร่วมสมัย 4 ภาค
2. การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานร่วมสมัยยังมีรูปแบบการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นจึงควรมีการศึกษาและเก็บบันทึกข้อมูลไว้เพื่อเป็นการต่อยอดและเพิ่มคุณค่า

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (พ.ศ. 2550). (2550). *ราชกิจจานุเบกษา*, 124 (32ก), 1-24.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2551). *นิทานพื้นบ้านศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). *นาฏศิลป์ปริทรรศน์*, กรุงเทพฯ : ภาพสุวรรณ.
- พรทิพย์ วงศ์ไพบูลย์. (2553). *การประยุกต์รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยในภาคกลาง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.